

5.2. Eiropas Savienības politiku instrumentu un citu ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu plānošana valsts budžetā

ES fondu un citu ārvalstu finanšu palīdzības finansējums šobrīd ir viens no būtiskākajiem investīciju avotiem Latvijas tautsaimniecībā, stimulējot ekonomisko izaugsmi un nodrošinot iepriekš noteikto vajadzību un tautsaimniecības strukturālo izaicinājumu rezultatīvu un sekmīgu risināšanu. Šī finansējuma izmantošanas mērķi un apjomi konkrētās jomās ir apstiprināti plānošanas dokumentos, un to izmantošanas kārtībai ir izstrādāts tiesiskais regulējums.¹

Eiropas Savienības kohēzijas politikas programma 2021. – 2027. gadam² paredz 4,40 mljrd. *euro* ieguldījumus (t.sk. nesadalītais elastības finansējums, kas būs pieejams pēc vidusposma izvērtējuma 2025. gadā – attiecīgi programmas grozījumi 2025. gada 7. oktobrī pieņemti Ministru kabinetā). Programma nosaka Kohēzijas politikas fondu investīciju principus saskaņā ar NAP, identificējot nozares un tautsaimniecības vajadzības ar vislielāko nepieciešamo atbalstu, kā arī nosakot sasniedzamos rezultātus nākamajiem septiņiem gadiem.³

2026. gadā turpināsies palielināties ES daudzgadu budžeta praktisku investīciju ieplūšanu tautsaimniecībā – ir paredzēti izdevumi 714,0 milj. *euro* šīs programmas ietvaros starp sešiem dažādiem politikas mērķiem, no kuriem apjomīgākās investīcijas tiek prognozētas šādiem mērķiem:

- sociālāka un iekļaujošāka Eiropa, īstenojot Eiropas sociālo tiesību pilāru;
- zaļāka un noturīgāka Eiropa ar zemām oglekļa emisijām, kurā notiek pāreja uz bezoglekļa ekonomiku neto izteiksmē, veicinot taisnīgu pārkārtošanos uz tīru enerģiju, “zaļās” un “zilās” investīcijas, aprites ekonomiku, klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām, risku novēršanu un pārvaldību un ilgtspējīgu mobilitāti pilsētvidēs;
- ciešāk savienota Eiropa, uzlabojot mobilitāti;
- konkurētspējīgāka un viedāka Eiropa, veicinot inovatīvas un viedas ekonomiskās pārmaiņas un reģionālo IKT savienojamību.

Lai izmantotu ES fondu finansējumu pilnā apmērā, ikgadēji tiek izstrādātas atmaksu prognozes projektu ieviešējiem, sekojot līdzi maksājumu pieprasījumu gada izpildei pret ieviešēju sniegtajiem plāniem.⁴ Līdz 2025. gada septembra beigām noslēgti projektu īstenošanas līgumi par 2,4 mljrd. *euro* – 1,1 mljrd. *euro* tieši 2025. gada deviņos mēnešos, liecinot par ievērojamu investīciju tempa kāpumu, salīdzinot ar plānošanas perioda sākuma gadiem. Investīciju savlaicīga realizēšana ir būtiska, lai Latvija kā dalībvalsts izpildītu EK

¹ Tostarp Kohēzijas politikas ES fondu projektu finansēšanas kārtību nosakot MK 2023. gada 25. aprīļa noteikumos Nr. 205 “Valsts budžeta līdzekļu plānošanas kārtība Eiropas Savienības fondu projektu īstenošanai un maksājumu veikšanai 2021. – 2027. gada plānošanas periodā”; Valsts budžeta līdzekļu plānošanas kārtība Eiropas Savienības fondu projektu īstenošanai un maksājumu veikšanai 2021. – 2027. gada plānošanas periodā (likumi.lv)

² Ar darbības programmu iespējams iepazīties ES fondu tīmekļa vietnē <http://www.esfondi.lv> sadaļā – Profesionāļiem → Plānošana → Plānošanas dokumenti → 2021. – 2027. gada plānošanas dokumenti: 2021. – 2027. gada plānošanas dokumenti - ES fondi

³ Informācija par normatīvajiem aktiem ir pieejama ES fondu tīmekļa vietnē <http://www.esfondi.lv> sadaļā – Normatīvie akti un dokumenti: <https://www.esfondi.lv/normativie-akti-un-dokumenti>

⁴ Plāni, arī informācija par ieviešanas progresu ir pieejama ES fondu tīmekļa vietnē <http://www.esfondi.lv> sadaļā – Profesionāļiem → Ieviešana → Ieviešanas progress, mērķi un izpilde → 2021. – 2027. gada plānošanas periods: 2021. – 2027. gada plānošanas periods - ES fondi

noteiktos N+3 kritērijus jeb EK pieprasāmo izdevumu minimālos apjomus, lai nezaudētu daļu piešķiruma.

Tāpat jau kopš 2021. gada 13. jūlija apstiprināts Latvijas ANM plāns. Tas paredz līdz 2026. gada beigām veikt ieguldījumus 1,97 mljrd. *euro* apmērā, lai arī mazinātu pandēmijas krīzes radīto sociālo un ekonomisko ietekmi, un atbalstītu reformas un investīcijas, kas saistītas ar pāreju uz zaļo un digitālo ekonomiku, kā arī mazinātu atkarību no Krievijas enerģijas resursiem. Līdzīgi kā kopējā plānā, arī 2026. gadā paredzētas investīcijas galvenokārt klimata mērķu sasniegšanā, digitālajā transformācijā un nevienlīdzības mazināšanā – kopā 741,2 milj. *euro*.⁵

Kopumā ANM un Kohēzijas politikas ES fondu abu periodu ieviešanai ieplānoti 1,46 mljrd. *euro* budžeta izdevumi 2026. gadā, kas būs pēdējais gads ar tik ievērojamām ES fondu investīcijām, jo noslēgsies ANM projektu ieviešana.

Ārvalstu finanšu palīdzība ietver arī EEZ/Norvēģijas grantus un Latvijas-Šveices sadarbības programmu.

EEZ/Norvēģijas grantus donorvalstis (Norvēģija, Islande, Lihtenšteina) novirza ES jaunajām dalībvalstīm ekonomisko un sociālo atšķirību mazināšanai ES. 2014. – 2021. gada periods ir noslēdzies 2025. gada augustā. Līdz ar to prognoze izdevumiem 2026. gadā ir 0 milj. *euro*. Savukārt jaunais grantu periods 2021. – 2028. gadam vēl nav sācies, Saprašanās memorandi par to uzsākšanu ar donorvalstīm parakstīti 2025. gada 9. oktobrī.

Latvijas-Šveices sadarbības programmas finansējumu Šveice novirza ES jaunajām dalībvalstīm ekonomisko un sociālo atšķirību mazināšanai ES. Latvijai līdz 2029. gada 3.decembrim ir pieejami 40,4 milj. Šveices franku jeb indikatīvi 42,4 milj. *euro* četru programmu īstenošanai, kuras administrē nozaru ministrijas, un Tehniskajai palīdzībai vispārējai programmas vadībai un kontrolei. Programmu jomas ir: (1) Vēsturiski piesārņoto vietu sanācija; (2) Darba vidē balstītas mācības; (3) Zinātne un inovācijas; (4) Bērnu vēža aprūpes attīstība. Visas programmas ir ieviešanā un prognoze budžeta izdevumiem 2026. gadā ir 4,1 milj. *euro*.

⁵ Detalizēta informācija ir pieejama ES fondu tīmekļa vietnē <https://www.esfondi.lv> sadaļā – Profesionāļiem → Ieviešana → Ieviešanas progress mērķi un izpilde → Atveseļošanas fonds: Atveseļošanas fonds - ES fondi